

INNOVATION TECHNOLOGIYALAR YORDAMIDA TALABALARNING LEKSIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH

Nigmatova Nafisa Ma'rufovna
Osiyo Xalqaro Universiteti

Annotatsiya: Maqolada innovatsion texnologiyalar yordamida talabalarning leksik kompetensiyasini shakllantirish haqida soʻz boradi.

Kalit soʻzlar: leksik, retseptiv, zamonaviy, takomil, semantik, ramziy.

Oliy ta'limning zamonaviy kontsepsiyasi o'z ichiga oladi umumiy madaniy va kasbiy xarakterdagi va faoliyatning tegishli yo'nalishlarida zarur bo'lgan asosiy vakolatlar majmui asosida ta'lim madaniyatini tashkil etish. Zamonaviy sharoitda talabalar oldida turgan vazifalar nutq faoliyatining barcha turlarini o'zlashtirish, shuningdek, kasbiy muloqot ko'nikmalarini egallash kabi kasbiy lug'at asosida shakllanadi.

Chet tilining leksik kompetensiyasi kasbiy va kommunikativ kompetensiya. Ularni dinamik birlik deb hisoblash mumkin: leksik kompetensiya talabalarning kommunikativ faoliyati jarayonida shakllanadi va leksik kompetensiyaning rivojlanishi bilan takomillashadi, ya'ni ularning shakllanishi hisoblanadi o'zaro bog'liq. Kasbiy leksik kompetensiya talabalarning tegishli lug'at, uning asosida shakllangan ko'nikma va malakalarni, bilim nutq tajribasini kelajakdagi kasbiy faoliyati bilan bog'liq turli vaziyatlarda qo'llash qobiliyatini ifodalovchi yaxlit tushunchadir.

Nutq qobiliyatlari leksik va grammatik ko'nikmalarga bo'linadi. Leksik mahorat leksik birlikni tanlash bo'yicha sintez qilingan harakat g'oyaga va uning boshqalar bilan to'g'ri kombinatsiyasiga mos keladi, mahorat parametrlarida amalga oshiriladi hamda nutqda ushbu leksik birlikdan situatsion foydalanishni ta'minlaydi. Vaziyatli bog'liqlik tufayli so'z funksional birlik sifatida o'zlashtiriladi. Boshlang'ich maktab yoshida bolalar so'zlarning o'zgarishi va ularning so'z birikmasi, jumla, matn darajasida boshqa so'zlar bilan muvofiqligi naqshlari bilan tanishadilar. Vaziyat grammatik mahoratni shakllantirishda zaruriy shartdir. Grammatik mahorat mahorat parametrlarida bajariladigan va har qanday nutq darajasidagi nutq birligining yetarli morfologik va sintaktik dizaynini ta'minlaydigan sintez qilingan harakat. Grammatik mahorat har doim o'quvchilar erkin foydalanishi mumkin bo'lgan leksik birliklar asosida shakllanadi. So'z asosiy kommunikativ yukni ko'taradi. Leksik ko'nikmalar, grammatikadan farqli o'laroq, ko'proq mantiqiy va semantik xabardorlik bilan ajralib turadi. Leksik ko'nikmalarni shakllantirish bosqichma- bosqich amalga oshiriladi. Birinchi bosqich-nutq harakatlarining taxminiy asosini yaratish. Ikkinchi bosqich mashg'ulotni tashkil etish. Uchinchi bosqich-dasturni tashkil etish. Ko'nikmalarni shartli ravishda reproduktiv (gapirish va yozishda) va retseptiv (tinglash va o'qish paytida)ga bo'lish mumkin. Semiotik va ramziy funksiyalar so'z bilan ishlashda muhim rol o'ynaydi. Ushbu funksiyalar abstraksiyaning birinchi darajasidir. Ularning asosida narsalardan chalg'itish va so'zlar bilan ishlash sodir bo'ladi. So'zlar shunchaki nomlanmaydi, ularga ma'no beriladi. Tarkib so'z shakli bilan bog'liq. Til belgisi tushunchasi qayd etiladi, keyinchalik, nutq faoliyatida qo'llaniladi. Belgilar va ramziy

vositalardan foydalangan holda talabalar haqiqatni ichki harakat rejasiga osonroq o'zgartiradilar, mustaqil ravishda leksik birliklar va ularning ma'nolari bilan ishlashni optimallashtirish uchun belgilar va ramziy vositalarni yaratishni hamda o'z ichiga olishni boshlaydilar.

Leksik kompetentsiya - bu o'quvchilarning so'zning kontekstual ma'nosini aniqlash, uni boshqa tillar bilan taqqoslash qobiliyatidir.

Leksik kompetensiyaning texnologiyalari. Birinchi navbatda innovatsion ta'lim jarayoni qanaqa komponentlarga asoslanganligini ko'rib asoslab chiqadigan bo'lsak, innovatsion ta'lim texnologiyalari uchta asosiy komponentga asoslanadi:

Leksik malaka shakl va ma'no bog'lanishiga asoslanadi va uning mohiyati shundan iboratki, o'quvchilar ongida idrok etilayotgan so'z yoki uning shakli bir zumda o'z ma'nosini keltirib chiqaradi.

Aksincha, kerakli qiymat mos keladigan shakini chaqiradi. Shu munosabat bilan leksik mahoratni rivojlantirish doirasida lug'atning semantik komponentini hisobga olish katta ahamiyatga ega. Lug'atning semantik tarkibiy qismlari 'uning tuzilishini tashkil etuvchi qiymatlardan ko'ra ko'proq kasr birliklari' deb tushuniladi- ular ushbu standartlarning tashuvchilari [aks etilgan haqiqatda ma'lum jihatlar bilan ajralib turadigan ideal o'lchov standartlari) va muvofiqlik aks ettirilgan ob'ektning voqelik belgilarining mavjudligi ushbu ob'ektni so'z bilan ifodalashga imkon beradi"]

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alexander Yaroslavovich Danyluk & Alla Arkadievna Faktorovich. The Meaning Behind Concepts in Different Subject Disciplines and Cultures: Reflections on developments of Europe and of European Secondary Education, online journal "International Dialogues on Education: Past and Present". December 2017 (www.ide-journal.org).
2. Ibragimov, X., & Sh, A. (2008). Pedagogika nazariyasi (darslik). T.: Fan va texnologiya, 288.
3. Ибраимов, Х. И. (2018). Креативность как одна из характеристик личности будущего педагога. Наука, образование и культура, (3 (27)).
4. Хонимкулова, М. Х. К., & Ибраимов, Х. И. (2018). Необходимость изучения иностранных языков: теория и практика. Вопросы науки и образования, (27 (39)).
5. Ibragimovich, 1. K. (2020). Theoretical and methodological basis of quality control and evaluation of education in higher education system. International journal of discourse on innovation, integration and education.